

Book Review of Olena Kozan's Book "Onomasiology. From Theory to Science. A Case of the Russian Language"

Ümmügülsüm DOHMAN ¹

Abstract

In the study, the book entitled "Onomasiology. From Theory to Science. A Case of the Russian Language" written by Olena Kozan is introduced. The subject of this book is onomasiology, which is the basis of the naming theory developed in Russian linguistics. The aim of the study is to examine the naming theory developed within the framework of linguistics in Russia and to make an analysis for the Russian language in the light of theoretical knowledge. The introduction of the naming theory developed in Russia for the first time in Turkish constitutes the novelty of the study and increases its importance. The book consists of "preface", "introduction", "three main chapters", "conclusion" and "bibliography". In the theoretical part of the book which progresses theoretically and practically the historical development of naming theory in the West and in Russia, the pioneers and representatives of the naming theory in Russia, the origin and content of the onomasiology notion and the elements that prepare the emergence of the naming process are explained in detail. In the practical part, an analysis of the "situation naming pattern" in the Russian language is carried out. The book can be a starting point for researching naming patterns in Turkish and other languages. Since the study is focused on the Russian language, it is understood that many Russian books, dictionaries and articles, partially Turkish books, dictionaries and articles are also used. In addition to being written in a plain language, this book is addressed to all linguists, especially Russian linguistics researchers, as it contains terms specific to naming theory.

Keywords

Olena Kozan
Onomasiology
Naming theory
Russian
Book review

Article Info

Received 22.08.2023
Reviewed 03.09.2023
Published 30.09.2023
Doi Number 10.29228/ijlet.72000

Reference

Dohman, Ü. (2023). Book review of Olena Kozan's book "Onomasiology. From Theory to Science. A Case of the Russian Language". *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(3), 214-218.

¹ Öğr. Gör. Dr., Trakya Üniversitesi, Mütercim Tercümanlık Bölümü, ugulsumdohman@trakya.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3713-7521

International Journal of Languages' Education and Teaching

E-ISSN: 2148-2705

Cilt 11, Sayı 3, Eylül 2023

Kitap İncelemesi

Olena Kozan'ın "Onomasyoloji. Kuramdan Bilime Doğru. Rus Dili Örneği" Adlı Kitabının İncelenmesi

Özet

Çalışmada Olena Kozan tarafından hazırlanan "Onomasyoloji. Kuramdan Bilime Doğru. Rus Dili Örneği" adlı kitap tanıtılmaktadır. Bu kitabın konusunu Rus dilbiliminde geliştirilen adlandırma kuramının temelinde bulunan onomasyoloji oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı Rusya'da dilbilim çerçevesinde geliştirilen adlandırma kuramını incelemek ve kuramsal bilgiler ışığında Rus diline yönelik bir çözümleme denemesi yapmaktır. Rusya'da geliştirilen adlandırma kuramının Türkçede ilk kez tanıtılması çalışmanın yeniliğini oluşturmakta olup önemini arttırmaktadır. Kitap "ön söz", "giriş", "üç ana bölüm" ile "sonuç" ve "kaynakça"dan oluşmaktadır. Kuramsal ve uygulamalı olarak ilerleyen kitabın kuramsal kısmında, adlandırma kuramının Batı'da ve Rusya'daki tarihi gelişimi, Rusya'da adlandırma kuramının öncüleri ve temsilcileri, onomasyoloji kavramının kökeni ve içeriği ile adlandırma sürecinin ortaya çıkışını hazırlayan unsurlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Uygulamalı kısmında ise Rus dilinde "olay adlandırma modeli"ne yönelik bir çözümleme gerçekleştirilmektedir. Kitap, Türkçede ve diğer dillerde adlandırma modellerinin araştırılması için bir başlangıç noktası olabilir. Çalışma Rus dili odaklı olduğu için çok sayıda Rusça kitap, sözlük ve makaleden, kısmen Türkçe kitap, sözlük ve makalelerden de faydalanıldığı anlaşılmaktadır. Bu kitap sade bir dille kaleme alınmasının yanı sıra adlandırma kuramına özgü terimler içerdiğinden başta Rus dilbilim araştırmacıları olmak üzere tüm dilbilimcilere hitap etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Olena Kozan

Onomasyoloji

Adlandırma kuramı

Rusça

Kitap incelemesi

Article Info

Gönderim Tarihi 22.08.2023

Kabul Tarihi 03.09.2023

Yayın Tarihi 30.09.2023

Doi Numarası 10.29228/ijlet.72000

Kaynakça

Dohman, Ü. (2023). Olena Kozan'ın "Onomasyoloji. Kuramdan Bilime Doğru. Rus Dili Örneği" adlı kitabının incelenmesi. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 11(3), 214-218.

Olena Kozan (2020). Onomasiology. From Theory to Science. A Case of the Russian Language. Ankara: Nobel Yayınevi, 135 sayfa, ISBN: 978-625-7203-68-5

Bu kitabın konusunu Rus dilbiliminde geliştirilen adlandırma kuramının temelinde bulunan onomasyoloji oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı Rusya’da dilbilim çerçevesinde geliştirilen adlandırma kuramını incelemek ve kuramsal bilgiler ışığında Rus diline yönelik bir çözümleme denemesi yapmak şeklinde belirtilmiştir. Rusya’da geliştirilen adlandırma kuramının Türkçede ilk kez tanıtılması çalışmanın yeniliğini oluşturmakta olup önemini arttırmaktadır. Yazar, çalışmada tanıtılan kuramsal bilgilerin Türkiye’de onomasyolojinin gelişmesine katkıda bulunacağını, çalışmadaki uygulamanın ise başta Rus dili olmak üzere diğer diller ile çalışan araştırmacıların ilgisini çekip farklı dillerdeki adlandırma modellerinin araştırılması için bir başlangıç noktası olacağını ummaktadır. Bu bağlamda dilbilim çerçevesinde adlandırma bilimine/kuramına katkı sağlayacak önemli çalışmalardan biri Doç. Dr. Olena KOZAN tarafından 135 sayfa olarak hazırlanan ve Nobel Yayınevi aracılığıyla 2020 yılında okuyucularıyla buluşan “Onomasyoloji. Kuramdan Bilime Doğru. Rus Dili Örneği” adlı eserdir.

Kitap “ön söz”, “giriş”, “üç ana bölüm” ile “sonuç” ve “kaynakça”dan oluşmaktadır.

“Ön söz”de, adlandırma sürecinin ortaya çıkışını hazırlayan unsurlar açıklanırken çocukluk dönemiyle ilgili verilen örnek dikkat çekicidir. Yazar, çocukların çevresinde neler olup bittiğini keşfetme niyetiyle sordukları “neden” sorusunun, dildeki sözcük ile gerçeklikteki nesne arasındaki ilişkileri sorgulamanın ilk adımı olduğunu ifade etmektedir. Rusya’da adlandırma kuramı şeklinde gelişen bu yaklaşımın; gerçeklik, anlam ve dil etkileşimi üzerine odaklandığı ve farklı dillerdeki adlandırma modellerini araştırarak dilbilimin en zor sorularından biri olan “Kedi neden kedidir?” / “Neden kediye ‘kedi’ demişler?” sorusunu “Kedi nasıl kedi olmuş?” sorusuna dönüştürüp farklı bir çözüm modeli sunduğu belirtilmektedir. Bu örnek kapsamında adlandırma kuramının odağında kediye, “kedi” adının verilmesinde zihnin nasıl çalıştığı sorusunun bulunduğu vurgulanmaktadır. Bu soru, adlandırma modellerinin ortaya çıkmasına yön verdiği için kitabın “Adlandırma Kuramı” adlı ikinci bölümünde detaylı ve örnekler eşliğinde ele alınmaktadır.

Yazar, “Giriş”te onomasyoloji kavramının kökenini ve içeriğini açıklamıştır. Bu çerçevede onomasyolojinin Yunanca kökenli “ὀνομασία” (adlandırma, isimlendirme) ve “λογος” (söz, konuşma) sözcüklerine dayandığı ifade edilerek “dilbilim çerçevesinde oluşan ve günümüzde bilimin bilişsel paradigması doğrultusunda dilbilime yön veren araştırma alanlarından biri” (Kozan, 2020: 1) olarak tanımlanmıştır. Yazar, çalışmasında ele aldığı bu alanın terim sorununa değinmiş “adlandırma bilimi” ve “onomasyoloji” teriminin aynı anlamda kullanıldığını belirtirken “adbilim” teriminden de yararlandığını ifade etmiştir. Bununla birlikte, “adlandırma biliminin nesne adlandırmalarının yanı sıra olgu ve nitelik kategorilerinin adlandırmaları üzerinde durarak daha geniş bir anlama sahip olduğundan hareketle bu alan için “adlandırma bilimi”ni tercih ettiğini” (Kozan, 2020: 3) cümlelerine ekleyerek alanla ilgili terim sorununun çözümüne yönelik bir adım atmıştır.

Kitabın “Onomasyoloji. Kuramdan Bilime Doğru” adlı birinci bölümünde yazar, onomasyolojinin Batı’da ve Rusya’daki tarihî gelişimi üzerinde durmuştur. Bu kapsamda Batı’da Antik Çağ’dan itibaren kavram-sözcük ilişkilerinin ele alındığı bilinmekle birlikte dilbilimsel çerçevede bir araştırma alanı olarak tanımlanmasının Alman dilbilimci A. Zauner’in 1902 yılında tamamlanan çalışmasıyla bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Rus dilbiliminde ise XIX. yüzyılın başında İ. Rijski’nin kaleme aldığı “Dilbilime Giriş” (1806) adlı çalışmayla başladığı ifade edilmektedir. Böylece Batı’yla kıyaslandığında dilbilimsel kapsamda adlandırma kuramının ortaya çıkışı Rusya’da yaklaşık 100 yıl

erken olsa da kaynakların “Avrupa merkezci” olmasının ve bilim dili olarak kabul edilen İngiliz dilinde yayımlanmasının, çevirisi yapılmadığı takdirde Rusya’daki gelişmelerin takip edilmesini zorlaştırdığı yazar tarafından vurgulanmaktadır. Bununla birlikte dilbilimsel çerçevede hem Batı’da hem de Rusya’da gerçekleştirilen araştırmaların tarihinin daha eskilere gidebileceği bu kapsamda art zamanlı incelemelerin yapılması gerektiğinin altı çizilmektedir. Kitabın odağı doğrultusunda adlandırma kuramının Rusya’daki öncüleri incelenmiştir. Adlandırma biliminin öngördüğü “anlamdan biçime” yaklaşımı XIX. yüzyılın başında İ. Rijski, İ. Ornatovski, N. Greç gibi dilbilimcilerin çalışmalarında öne sürülürken dil ve düşünce sorununa odaklanan A. Potebnya ve dili, insanın düşünce ve konuşma faaliyetlerinde gerçekleşen süreçler açısından incelenmesi üzerine eğilen D. Ovsyaniko-Kulikovski’nin çalışmaları adlandırma kuramının gelişimi açısından önemli olup çalışmada adlandırma kuramının öncüleri olarak değerlendirilmişlerdir. Yazar, adlandırma kuramının yapısal ve işlevsel yönünü ortaya çıkaran L. V. Şerba’nın ve İ. Meşçaninov’un çalışmalarının öneminden bahsederken, İ. Toroptsev, S. Kantelson, V. Migirin, N. Golev ve A. Bondarko gibi araştırmacıların adlandırma kuramının gelişimindeki katkılarına değinmiştir. 1977 yılından başlayarak günümüze kadar adlandırma kuramının en kapsamlı betimlemelerinin yapıldığı araştırmaların ise B. Serebrennikov, A. Ufimtseva, E. Kubryakova, V. Teliya, G. Kolşanski, N. Arutynova, V. Gak, Y. Stepanov gibi dilbilimcilere ait olduğu açıklanmaktadır.

Kitabın en geniş bölümü olan “Adlandırma Kuramı” adlı ikinci bölümde adlandırmayla ilgili tanımlara yer verilmiş, adlandırma sürecini açıklayabilmek için adlandırma kuramının temellendiği gerçeklik, anlam ve dil ilişkileri arasındaki bağlantı değerlendirilmiştir. Yazar adlandırma modellerinin “nasıl” sorusundan yola çıkarak tespit edildiğini ifade etmiştir. Adlandırma sürecinde gerçekliğe dair bilgilerin yapılandırılmasının; ses, görsel, fiziksel, işlevsel gibi farklı belirtilere ve eyleminin nesneye ya da olaya yönelik öznel tutumunu yansıtan bilgilere göre gerçekleşebileceği açıklanmıştır. Dolayısıyla adlandırma kuramının ilişkilendirilme ve yansıma modeline dayandığı fikri öne sürülmüş ve bu noktada gerçeklik fragmanlarının nasıl adlandırılabilirdiği zengin örnekler eşliğinde gösterilmiştir. Yazar adlandırma modellerinin incelenmesine yönelik çözümler de sunmaktadır. Bu kapsamda adlandırma modellerinin bir dil dizgesi açısından ya da tipolojik çözümleme çerçevesinde yapılabileceğini, nesne ve olayın biçimlendirdiği dilsel birimlerin art zamanlı çözümlemesine başvurularak birincil ve ikincil adlandırma sürecinin belirlenebileceğini, betimlenebileceğini ve çözümlenebileceğini ifade etmektedir. Bu tespitler Türkçe adlandırma modellerinin belirlenmesi hususunda izlenecek yöntemi araştırmacılara göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Yazar tarafından “birincil adlandırmalar gerçekliğin zihinsel yansımalarının dil dizgesinde yapılandırılması sonucunda şekillenmiş kök biçimler” olarak açıklanmıştır (Kozan, 2020: 79). İkincil adlandırmaların ise “en büyük özelliği “dil dizgesinde şekillenmiş “hazır” biçimlerin devreye girmesi” (Kozan, 2020: 80) şeklinde tanımlanmıştır. Adlandırmaların sözcük birimi ile sınırlandırılmaması gerektiğini de belirten yazar, bir birim niteliğindeki adlandırmaların çözümlemesi için “sözlükselleşme” kavramını öne sürmüştür. Sözlükselleşme, Rusya’da geliştirilen yaklaşımlar doğrultusunda dil dizgesinde şekillenmiş birimin ya da birimlerin bağımsız bir sözcük niteliğini kazanması olarak açıklanmıştır. Böylelikle adlandırma sürecinin, birincil ve ikincil adlandırmalar ile sözlükselleşme kavramı aracılığıyla art ve eş zamanlı yöntemle dayanarak betimlenebildiği ifade edilmiştir.

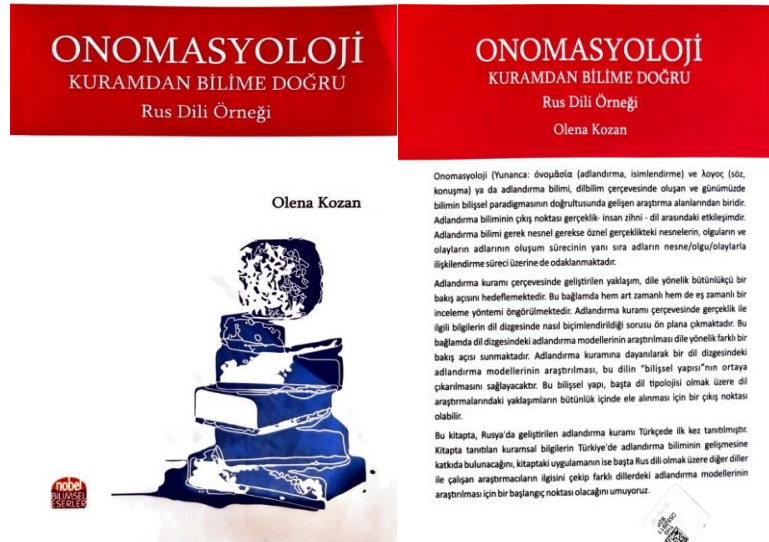
Kitabın “Rus Dilinde Olay Adlandırma Modeli” başlığını taşıyan üçüncü bölümü uygulama ağırlıklıdır. Yazar, “nesne” ve “olay”ı temel adlandırma kategorileri biçiminde değerlendirerek, çözümleyeceği örnek paradigmalardan hareketle olay adlandırmasını; “eyleminin bir eylemle ya da

durumla ilişkilendirilmesinin yanı sıra eylemci-eylemci ya da eylemci-nesne etkileşimi ile ilgili bilgi kodladığı için çok boyutlu bir olgu" şeklinde açıklamaktadır (Kozan, 2020: 107). Yazar, dilin adlandırma mantığı olarak düşünülebilen bu modellerin tespitinde art zamanlı çözümlemenin gerekliliğini yine vurgular.

Yazarın "Sonuç" bölümünde ulaştığı tespitlere kısaca değinecek olursak şunlar söylenebilir. Adlandırma kuramı çerçevesinde geliştirilen yaklaşımda hem eş zamanlı hem art zamanlı bir inceleme yönteminin ön görüldüğü; gerçeklikle ilgili bilgilerin dilde nasıl biçimlendirildiği sorusunun öne çıktığı; dildeki adlandırma modellerinin araştırılmasının o dilin "bilişsel yapısı"nı ortaya çıkaracağı belirtilmektedir. Bu bilişsel yapının belirlenmesinin gerek dil tipolojisi gerekse dil eğitimi araştırmaları alanına katkının yanı sıra dile yönelik daha kapsamlı bir bakış açısı sağlayacağı vurgulanmaktadır.

Kitap genel olarak değerlendirildiğinde dilbilim alanında çalışan araştırmacılara adlandırma kuramının tarihî temellerini, tanımını, içeriğini, temel kavram ve ilkelerini tanıtmayı, adlandırmaların nasıl oluştuğunu zengin örnekler çerçevesinde göstermesi ve adlandırma modellerini incelemesi ile Rus dilinde "olay adlandırma modeli"ne yönelik bir uygulamanın yapılması bakımından oldukça önemlidir. Adlandırma bilimini kuramsal ve uygulamalı bakımdan ele alması ve Rusya'da geliştirilen adlandırma kuramının Türkçede ilk kez tanıtılması çalışmanın değerini arttırmaktadır.

Kitap, dipnot yönünden zengindir. Bu dipnotlar, terimlerin Rusçalarını, Türkçe açıklamalarını ve eş anlamlılarını; bilim insanlarını, araştırma alanlarını ve kaynakları gösteren çok boyutlu yetkin bilgiler içermektedir. Küçük oylumlu görünen bu kitap içerik, bilgi ve anlatım bakımından oldukça geniştir. Çalışmada tanıtılan kuramsal bilgilerin Türkiye'de adlandırma biliminin gelişmesine katkıda bulunduğu, çalışmadaki uygulamanın ise başta Rus dili olmak üzere diğer diller ile çalışan araştırmacıların ilgisini çekip farklı dillerdeki adlandırma modellerinin araştırılması için bir başlangıç noktası olduğu söylenebilir. Çalışma, sade bir dille kaleme alınmasının yanı sıra adlandırma kuramına özgü terimler içerdiğinden başta Rus dilbilim araştırmacıları olmak üzere tüm dilbilimcilere hitap etmektedir.

Kaynakça

Kozan, O. (2020). *Onomasyoloji. Kuramdan bilime doğru. Rus dili örneği*. Ankara: Nobel.